

За наукові кадри

ОРГАН ПАРТКОМУ, РЕКТОРАТУ, ПРОФКОМІВ ТА КОМІТЕТУ ЛКСМУ ОДЕСЬКОГО ОРДЕНА
ТРУДОВОГО ЧЕРВОНОГО ПРАПОРА ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Видається з 1933 р.

№ 38 (1691). 4 ГРУДНЯ 1987 РОКУ.

Ціна 2 коп.

Рішення XXVII з'їзду КПРС — в життя!

Ми прагнемо миру!

Жаво обговорюють члени бригади слюсарів навчально-експериментальних майстерень університету інтерв'ю Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова кореспондентів американської телекомпанії Ен-бі-сі. Як і всіх радянських людей, цих робітників і їхнього бригадира Сергія Савіна (на фото — в центрі), дуже цікавить радянсько-американська зустріч у верхах, що має незабаром відбутися.

Добрі справи в цієї бригади, яка веде перед у соціалістичному змаганні з усіх показників. І настрої добрий, оскільки політичний барометр сьогодні показує «прояснення». Вони від щирого серця зичать успіху радянській делегації на переговорах.

Фото В. ПАЩУКА.

В ім'я майбутнього

Наш кореспондент звернувся до завідувача кафедри нової і новітньої історії зарубіжних країн ОДУ доктора історичних наук професора Семена Йосиповича Аппатова з проханням відповісти на кілька запитань у зв'язку із зустріччю Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова з президентом Р. Рейганом, що має відбутись у Вашингтоні 7 грудня цього року.

Професор С. Й. Аппатов — член Радянської асоціації політичних наук і кількох наукових рад АН СРСР та АН УРСР, в тому числі член наукової ради АН СРСР з проблем США і Канади, неодноразово бував у США.

— Семене Йосиповичу, радянські люди добре пам'ятають візити до США керівників нашої партії і держави, що мали місце в недавньому минулому. Які відмінні особливості характеризують візит Михайла Сергійовича Горбачова, що його з таким нетерпінням чекають не лише в нашій країні, а й в усьому світі?

— Особливість теперішнього візиту Генерального секретаря ЦК КПРС М. С. Горбачова полягає в тому, що він проходить в досить тривожній міжнародній обстановці, коли збройна сутічка між двома великими державами може призвести до загибелі всього людства. Шукання розумного компромісу стають єдиною альтернативою у розв'язуванні будь-яких міжнародних проблем, коли війна перетворюється в реакційні сили, примушуючи їх дослухатися до голосу розуму. І

хай з примусу, а все ж іти шляхом взаємоприйнятних компромісів. До речі, було б неправильно обминати мовчанням той факт, що реакція — і не тільки в США — шалено активізує свої сили напередодні радянсько-американської зустрічі у верхах. В цьому проявляється невблаганна логіка класової боротьби в міжнародному масштабі, діалектика суспільного розвитку.

— Семене Йосиповичу, сьогодні нерідко можна почути, що народна дипломатія, а простіше кажучи, залучення широким мас до зовнішньої політики, інколи створює обстановку, за якої емоції беруть гору над тверезим підходом і в цих умовах великий ризик втрати класового чуття, партійної оцінки подій. Ваша думка з цього приводу.

— В даному питанні, як ні в якому іншому, чітко проступають суперечності нового мислення. З одного боку, є ідея, що об'єднує людей, які належать до різних партій, вірувань і класів. Це — загальнолюдський фактор, піклування про збереження миру, самого життя на Землі. Люди починають підноситись понад своїми вузькокласовими інтересами.

Але чи означає це, що з нашої чи будь-якої іншої державної політики вихолощується класовий зміст? Певна річ, ні. Сьогодні розв'язання партією класових завдань нашої зовнішньої політики підноситься до рівня розв'язання загальнолюдських завдань. Життя показує, що завдання пролетаріату і всіх пригноблених, загально-

національні завдання у визвольних рухах найкраще здійснюються, а в деяких випадках тільки й можуть здійснюватися в умовах миру, бо в умовах світової війни сама класова боротьба може втратити свій сенс. Адаже світова війна, якщо вона, чого доброго, спалахне, не дасть перемоги жодній зі сторін. Коротше кажучи, ідеали соціалізму зливаються з ідеалами загального миру і міжнародної безпеки. Хіба не про це говорив Ленін, коли обстоював необхідність розвитку соціалізму в мирних умовах?

Питання соціального оновлення суспільства, вибору шляхів суспільного розвитку тих чи інших країн можна і треба розв'язувати не шляхом війни, здатної призвести до загального знищення, а засобами суто політичними.

Звичайно, ви можете мені заперечити: а що робити з питанням про виправданість застосування збройних форм боротьби за владу, особливо на колишній колоніальній периферії — в країнах Азії, Африки, Латинської Америки? Це питання далеко не пусте. Справді, хто може відмовити народам у праві боротися за краще майбутнє, вдаючись до різних форм і методів боротьби, в тім числі й збройних?

Проте ми є очевидцями того, що й тут життя вносить свої корективи. Питання про збройні форми боротьби треба розв'язувати як ніколи серйозно й розважливо, з огляду на можливі наслідки не лише

національні завдання у визвольних рухах найкраще здійснюються, а в деяких випадках тільки й можуть здійснюватися в умовах миру, бо в умовах світової війни сама класова боротьба може втратити свій сенс. Адаже світова війна, якщо вона, чого доброго, спалахне, не дасть перемоги жодній зі сторін. Коротше кажучи, ідеали соціалізму зливаються з ідеалами загального миру і міжнародної безпеки. Хіба не про це говорив Ленін, коли обстоював необхідність розвитку соціалізму в мирних умовах?

Питання соціального оновлення суспільства, вибору шляхів суспільного розвитку тих чи інших країн можна і треба розв'язувати не шляхом війни, здатної призвести до загального знищення, а засобами суто політичними.

Звичайно, ви можете мені заперечити: а що робити з питанням про виправданість застосування збройних форм боротьби за владу, особливо на колишній колоніальній периферії — в країнах Азії, Африки, Латинської Америки? Це питання далеко не пусте. Справді, хто може відмовити народам у праві боротися за краще майбутнє, вдаючись до різних форм і методів боротьби, в тім числі й збройних?

Проте ми є очевидцями того, що й тут життя вносить свої корективи. Питання про збройні форми боротьби треба розв'язувати як ніколи серйозно й розважливо, з огляду на можливі наслідки не лише

ВІТАЄМО

ПЕРЕМОЖЦІВ

Кафедра наукового комунізму та комітет комсомолу університету в квітні цього року оголосили конкурс студентських рефератів, присвячений 70-річчю Великого Жовтня, про що повідомлялося в газеті «За наукові кадри» від 24.04.1987 року. Сповіщаємо про його підсумки.

Всього на конкурс було подано 27 рефератів з актуальних проблем наукового комунізму студентами юридичного, філологічного, біологічного, механіко-математичного факультетів, факультету РГФ та слухачами підготовчого відділення. На жаль, участі в конкурсі не взяли студенти історичного, фізичного, хімічного та геолого-географічного факультетів.

Перше місце з врученням диплому I ступеню та цінного подарунку присуджено студентці V курсу факультету РГФ АФАНАСЬЄВІЙ Валентині за реферат по темі «Політична культура робітничої молоді» (науковий керівник — доц. С. І. Дмитрієва).

Друге місце з врученням диплому II ступеню та художніх книг присуджено:

БІЛОУС Надії, студентці V курсу біологічного факультету — за реферат по темі «XXVII з'їзд КПРС про глобальні проблеми сучасності та нове мислення» (науковий керівник — ас. В. Ф. Сиволога);

БОНДАРЧУК Альбіні, студентці V курсу заочного навчання філологічного факультету — за реферат по темі «Розвиток націй та національних відносин в умовах перебудови радянського суспільства» (науковий керівник — ст. викладач В. М. Ковальчук);

ЛІНОК Лілії, студентці V курсу механіко-математичного факультету — за реферат по темі «Наукова хибність та політична реакційність сучасних буржуазно-націоналістичних концепцій» (науковий керівник — доц. А. І. Скрипник).

Третє місце з врученням дипломів III ступеню присуджено:

ДЕРЕВ'ЯНКО Олексію, студенту V курсу юридичного факультету — за реферат по темі «XXVII з'їзд КПРС про подальше підвищення добробуту трудящих» (науковий керівник — ас. Г. В. Ревенко);

ГЛОЧКО Марині, студентці V курсу механіко-математичного факультету — за реферат по темі «Протиріччя при соціалізмі та шляхи їх вирішення» (науковий керівник — ас. С. Б. Машаров);

СУШНОВИЙ Наталії, студентці VI курсу вечірнього навчання філологічного факультету — за реферат по темі «Антиімперіалістична боротьба країн, що звільнилися, за зміцнення національної незалежності та соціального прогресу» (науковий керівник — ст. викладач М. М. Чистякова);

ТРЕТЬЯК Світлані, слухачці підготовчого відділення — за реферат по темі «Великий Жовтень та розквічення народів Росії» (науковий керівник — доц. О. В. Потапенков);

ФЛЕЙШМАН Ірині, студентці V курсу біологічного факультету — за реферат по темі «Діалектика взаємозв'язку соціального та біологічного» (науковий керівник — ас. В. Ф. Сиволога).

Оргкомітет вітає переможців конкурсу та вносить подяку всім студентам, що взяли у ньому участь. Бажаємо молодим науковцям подальших творчих успіхів.

В. КОВАЛЬЧУК,
ст. викладач,
голова оргкомітету.

[Закінчення на 3-ій стор.]

Вузівська наука: стратегія і тактика

НАШ СПІВРОЗМОВНИК
— ЗАВІДУЮЧИЙ КАФЕДРОЮ
ФІЗИЧНОЇ ЕЛЕКТРОНІКИ,
ПРОФЕСОР
М. П. КОВАЛЕНКО.

— Микола Павловичу, рік тому кафедра фізичної електроніки і сектор некристалічних систем мікроелектроніки НДЛ-5 відповіли на виступ кафедри історії СРСР, опублікованні на сторінках нашої газети, і взяли підвищені соціальні зобов'язання на честь 70-річчя Великого Жовтня. Як виконано ці зобов'язання? Зокрема, в них ішла мова про організацію філіала кафедри.

— Зобов'язання з усіх пунктів виконано. Основна позиція, яка нас найбільше хвилювала і виконання якої вимагало неабияких зусиль, — це організація філіалу кафедри в науково-дослідному технологічному інституті «Темп». Зараз філіал уже функціонує, а в наступному році перша група наших випускників поповнить лави працівників цього підприємства. Для нашої кафедри співробітництво з НДП «Темп» означає можливість навчати студентів на сучасному устаткуванні, посилити зворотний зв'язок з виробництвом, критично оцінити якість підготовки випускників. У перспективі, якщо співробітництво виявиться плідним, передбачено розширити підготовку кадрів і призначати випускників кафедри на роботу до підприємств галузі в Південному регіоні.

— Організація філіалів кафедри — вимога часу. Яким досвідом ви можете поділитися з тими, хто теж стане на цей шлях?

— На жаль, справа ця виявилась непростою. Як не парадоксально, але найменше клопотів мали ми в роботі з інститутом та галузевим міністерством. Важче було в... університеті. Передусім, це стосується ставок для філіалу, що їх кафедра повинна була якось вишукувати з власних ресурсів. А які в нас ресурси? В кінцевому підсумку керівництво університету пішло нам назустріч, і зараз цю проблему розв'язано. Але на майбутнє, мені здається, в університеті повинна бути певна стратегія, яка б ділом заохочувала організацію філіалів. Оскільки філіали — прогресивна форма співробітництва з виробництвом, то треба створити умови найбільшого сприяння тим кафедрам, де таку роботу проводять.

Другий важливий момент — навчальний план для філіалу. Хоч ми готуємо спеціалістів для виробництва, але робимо це поки що за старим навчальним планом. Ми маємо право його змінювати, але — і про це добре знають декани та завідуючі кафедрами — тільки «за рахунок дисциплін спеціалізації». От і виходить, що ми мусимо відмовлятися від деяких традиційних спецкурсів, що визначають обличчя кафедри і є фундаментальними університетськими курсами, і замінювати їх на більш вузькоспеціалізовані. Додільніше було б зменшити кількість годин з дисциплін психолого-педагогічного циклу, тим більше, що заздалегідь відомо: наші випускники не працюватимуть викладачами.

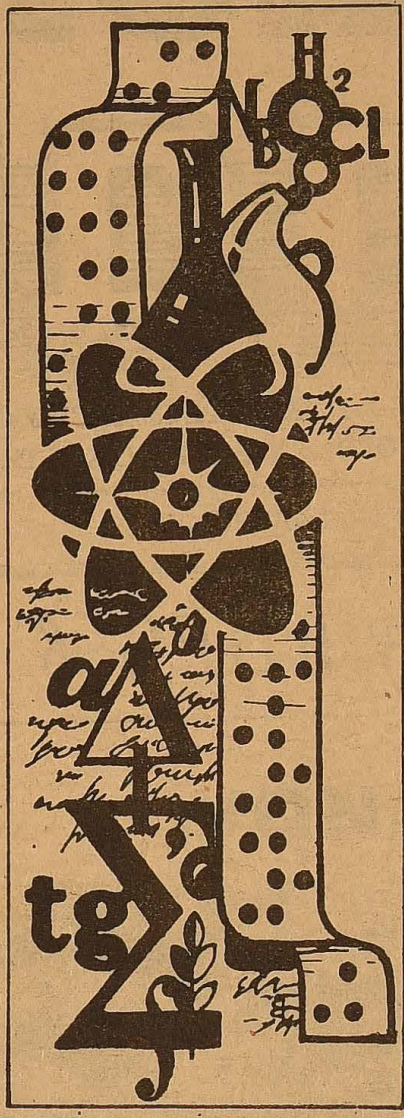
— Хотілося б торкнутися й наукової роботи, тим більше, що протягом багатьох років ви відповідаєте в партбюро

факультету за наукову роботу. Які перспективи розвитку наукових досліджень на кафедрі, факультеті? Які труднощі має факультет?

— Це дуже містке питання. Можна було б навести цікаві цифри про те, що фізичний факультет уже кілька років підряд виконує госпдоговірні роботи на суму понад 3 мільйони карбованців щороку, одержує по 40—50 авторських посвідчень, лише цього року захищено 2 докторські дисертації, кілька підрозділів є провідними на важливих напрямках науково-технічного прогресу в країні (наприклад, НДЛ-4), що НДЛ-5 не раз виходила переможцем соціалістичного змагання наукових підрозділів в університеті і т. д. Проте вважаю за краще поговорити насамперед про те, що нас непокоїть. Мені здається, сталося певне насичення: факультет вийшов на такий собі стаціонарний рівень, з якого важко забезпечити дальше прискорення. Чому? Гальмує наша матеріальна база. Дальші вимушені «розползання» по підвалах, розпорошення сил і коштів утруднюють продуктивну творчу роботу. Факультетові потрібен новий лабораторний корпус! Певні зусилля в цьому напрямку ми робимо. Досягнуто, зокрема, принципової домовленості з одним із міністерств про будівництво лабораторного корпусу й дослідного заводу, оснащених найсучаснішим устаткуванням. Разом з ректором університету І. П. Зелінським зроблено практичні кроки до реалізації цього задуму, але до кінцевого підсумку ще дуже далеко. Більш активну позицію тут повинні займати завідуючі лабораторіями, які мають кошти і робочі контакти з галузевими міністерствами.

Друге утруднення — внутрішнь-університетського походження. Точніше кажучи, на ваше запитання мав би відповідати декан факультету. Але якою є участь декана в управлінні науковою діяльністю факультету? В основному лише в тій мірі, в якій це стосується кафедр факультету. В управлінні науковою роботою, виконуваною за госпдоговорами, декан фактично участі не бере, ні кадрових, ні фінансових питань декан не розв'язує, це й визначає його роль. А тимчасом, згідно з нормативними документами, керувати науковою роботою повинен факультет, кафедри, зокрема, заступники завідуючих кафедрами з наукової роботи. Своєю часу такі посади було зведено, але практична реалізація не дала сподіваних наслідків, після чого інститут заступників з науки було ліквідовано. Питання про організацію управління наукою дуже складне, рецептів тут нема, але мені здається, що сьогоднішній стан потребує реформи. При цьому не слід вводити одноманітність для всіх факультетів. Я пропоную обговорити це питання на сторінках «ЗНК». І участь у цій розмові повинні взяти як представники кафедр, так і представники керівництва НДЧ і лабораторій. Ясно, одначе, що будь-яке рішення повинне забезпечувати єдність навчального процесу й наукової роботи, слугувати справі поліпшення підготовки спеціалістів для народного господарства.

Г. ОСТРОВСЬКА.

Перебудова на факультеті значною мірою торкнулася всього навчального процесу. Починаючи з цього року, більшу частину студентів набрано на підставі договорів про цілову підготовку спеціалістів. Так, на геологічному відділі весь набір (20 чоловік) є ціловим, для організації Держбуду УРСР і Мінвогоспу СРСР 10 чоловік за договорами дібрано на географічний відділ. 60 процентів набору на педагогічний відділ теж проведено за договорами з Одеським, Миколаївським, Кіровоградським і Вінницьким облво. В наступному навчальному році набір геологів за ціловими договорами зростає до 55 чоловік. Зростає, очевидно, частка ціловиків і на педагогічному відділі.

студентське самоврядування

ОБОВ'ЯЗОК ЧИ ПОТРЕБА?

В одному з номерів нашої газети, в статті «Що таке «хорошо»? кількома словами згадувалось про позитивний досвід студентського самоврядування, нагороджений на історичному факультеті. Сьогодні про це розповідаємо докладніше.

Збираючись на осінні польові роботи до колгоспу «Прогрес» Ізмайльського району, майбутні вчителі-історики записали до спеціально підготовленого з цієї нагоди положення:

«Студентське самоврядування — це така форма організації справи, за якої всіма господарськими й побутовими питаннями, всіма проблемами організації праці й відпочинку студентів займаються самі студенти».

Записали, і постаралися ділом довести реальність такої ідеї.

Гіростір для цього був, оскільки історичний факультет — єдиний в університеті — вихав на сільськогосподарські роботи, не маючи в своєму керівному складі жодного з викладачів. І діло теж було: кінець результату роботи студентського загону перетворили керівництво господарства на палкого прихильника саме такого способу організації праці і налагоджування взаємних стосунків, як самоврядування, де найвищою, так би

На факультеті зараз іде робота, спрямована на організацію трьох філіалів кафедр на виробництві: кафедра інженерної геології, кафедра ґрунтознавства, а також економгеографії та фізгеографії разом в одній зі шкіл Одеси.

Кілька років на факультеті

Перші кроки

існує навчально-науково-виробниче об'єднання «Меліорация», а минулого року організовано об'єднання «Інженерна геологія». Слід зауважити, що обидва вони повинні спиратися на активну участь студентів у науковій роботі факультету, навчання й наука у вузі повинні бути єдиними. Але структура НДЧ в університеті, яку ми маємо зараз, багато в чому стоїть на заваді.

Перебудова — це також усвідомлення мети вищої школи, яка відбиває нове соціальне замовлення суспільства. Це — опора на викладача, який працює творчо і виховує людину, здатну відповідати за розвиток своєї особистості. Ідея особистості відповідальності кожного студента за себе і за всіх повинна вийти на перший план як найважливіша мета навчальної й виховної роботи.

Головний обов'язок студента, його професійна діяльність — вчитися. Причому самостійно. Є такий афоризм: «Коня можна привести до води, але пити він повинен сам». Це повною мірою стосується й здобування знань. Ми, викладачі, повинні вестися до джерела, а жагу знань кожен повинен тамувати сам.

На факультеті певною мірою активізовано роботу навчально-виховної комісії, проведено заходи для вивільнення часу студентів на самостійну роботу. Зменшено, зокрема, кількість аудиторних занять, дещо зроблено для впорядкування контролю за самостійною роботою студентів. Але про позитивні підсумки говорити поки що рано, оскільки виявилось невміння студентів працювати самостійно, раціонально використовувати свій час. Є методичні недоліки і в деканата та кафедр, примушує бажати кращого також методичне забезпечення.

В цілому партійне бюро і

весь викладацький колектив зіткнулися з дуже серйозним завданням: як від надмірного опікування студентів перейти до студентського самоврядування. Це нелегка справа. Протягом багатьох років студентам не дозволялось нічого, про їх успішність, дисципліну, поубут і дозволяла дбали викла-

дачі, тепер — все: поселення в гуртожиток, розподіл стипендій, додержання порядку в гуртожитках, організація суботників, вечорів відпочинку і т. д. плюс вилучення так званих умовних переведень з курсу на курс, а це означає — посилене піклування самих студентів про успішність.

З'ясувалося, що становлення студентського самоврядування іде не зовсім так, як нам хотілося б, адже надання якогось права передбачає й відповідний обов'язок. Правами певна частина студентів не вміє користуватися, а обов'язків мати не хоче. Тимчасом, самоврядування — це єдино правильний спосіб формування громадянського зрілого спеціаліста. У цьому плані перед партійною організацією стоїть невідкладне завдання: навчити самостійності, знайти нові форми спілкування, вчити дискутувати з найгостріших проблем, вмінно реалізувати власні рішення.

Нам здається, що не лише студентам нашого факультету, а й іншим теж, треба піти за прикладом Одеського медичного інституту і розробити докладну структуру студентського самоврядування як закон студентського життя, на який міг би спиратися студентський актив.

Перебудова — процес тривалий, творчий, і ми поки що лише на початку цього шляху.

Є. ЄЛИСЕЄВА,
секретар партбюро ГФ.

скрізь і всюди за принципом «якнайшвидше і якнайбільше»?

Може, було б і варто, якби в усіх наших комсомольських організаціях були такі лідери, такі ватажки, як секретар комсомольського бюро істфаку і командир нашого загону на сільськогосподарських роботах Едуард Щеглов. Мислячий, справедливий, порядний, досвідчений організатор, він має реальний авторитет серед комсомольців. Багато в чому саме завдяки йому студентське самоврядування доводить свою життєздатність на факультеті. Бо критися нічого: далеко не всі «загорілись» цією ідеєю. Адже самоврядування — це відповідальність кожного, а не заміна «наглядачів» — викладачів «наглядачами» — студентами. Тому ставлення до нього, як і до перебудови — одні активно діють, другі їм співчують, радіють з успіхів, треті на словах «за», а на ділі не дуже й ворушаться.

Тимчасом, самоврядування — це реальний крок до оздоровлення морально-психологічної обстановки в студентських колективах, серйозний чинник активізації людського фактора. І боротися за нього треба.

В. ХМАРСЬКИЙ,
член комсомольського бюро історичного факультету.

В ім'я майбутнього

[Закінчення.

Початок на 1-й стор.]

ше для даного народу, а й регіону і світу в цілому.

Ось чому таку вагу має дидей у світі. Адже одна річ, скаженційований підхід до пожімо, Нікарагуа, де уряд і народ мусять бути готовими відбизати агресію імперіалізму, від імені якого виступають наймані банди контраст. І зовсім інша річ—збройні конфлікти в тому чи тому районі Африки, які часто пов'язуються з релігійними, територіальними чи національними суперечностями. Вони, повіті ультрареволюційною фразеологією, можуть викликати небажані наслідки для справжніх інтересів миру. Ось чому така актуальна сьогодні, в теорії і на практиці, боротьба проти лівого екстремізму, політичного авантюризму.

Так що не треба боятися розвитку народної дипломатії. Цей процес уже не може повернути назад, він закономірний в історичному плані. І сьогодні, він, як ніколи, вимагає від нас чіткого класового розуміння всіх нюансів міжнародної обстановки.

— Кожному зрозуміло, що прогнозування в міжнародних справах — штука складна й

неоднозначна. І все ж не можу втриматися від запитання, що цікавить сьогодні кожного з нас: чого слід сподіватися від прийдешньої зустрічі у верхах!

— Роздумам над цим питанням допомагає нам щойно опубліковане інтерв'ю М. С. Горбачова американській національній телекомпанії Енбі-сі. Судячи з відповідей Михайла Сергійовича, сторони, очевидно, підпишуть договір щодо ракет середньої і меншої дальності. Всі перешкоди на шляху до цього, в тому числі й такі, як форми і методи контролю, вже усунуто. Останні заяви президента Рейгана і держсекретаря Шульца вже нібито не дають підстав до сумнівів.

Не секрет, що радянське керівництво і демократична громадськість світу вбачають у підписанні сподіваної угоди лише початок ширшого й важливішого етапу скорочення стратегічних і звичайних озброєнь у Європі та в усьому світі. Я маю на увазі, перш за все, перспективу реалізації погоджених у Рейк'явіку домовленостей щодо скорочення стратегічних наступальних озброєнь на 50 процентів.

За образним висловом Ми-

хайла Сергійовича Горбачова, це питання становить серцевину радянсько-американських відносин.

Якими ж є перспективи укладення відповідної угоди щодо стратегічних наступальних озброєнь улітку наступного року під час можливого візиту президента США до Москви? Як зазначив Генеральний секретар ЦК КПРС, перспективи реальні. Хоч, сказав він, важко передбачити, як складуться в нього очікувані розмови з президентом.

В усякому разі, я не маю сумнівів, що американська сторона постарается обставити парафування такої угоди безліччю неприйнятних для нас умов, у тім числі й такою, як збереження за собою права на здійснення програми СОІ та вільного трактування договору про протиракетну оборону (ПРО).

Роблячи прогнози стосовно США, ми повинні пам'ятати: будь-який документ, що його підписує президент або хтось із його адміністрації, потребує схвалення конгресу. Отут, мабуть, є над чим замислитися.

Треба добре орієнтуватись у розстановці сил, особливо в сенаті, верхній палаті конгресу, а це не завжди легко. Щоб ту чи іншу угоду сенат ратифікував, потрібні дві третини голосів плюс один голос, тобто не менш як шістьдесят сім голосів зі ста. Отже, варто супротивникам договору зібрати 34 голоси, і договір у сенаті знає провалу.

На сьогодні ситуація в сенаті досить невизначена: не менш як 15 сенаторів відкидають будь-які угоди з СРСР, виходячи з суто ідеологічних антирадянських та антикомуністичних поглядів. Понад чверть сенату

виступає за ратифікацію угод, понад половину ще не уточнили позицій або пов'язують свою згоду на ратифікацію з різними умовами.

Але будь-яку ситуацію, а тим більше в міжнародних справах, слід сприймати в динаміці. Особисто я, хоч і з певною обережністю, дивлюсь у майбутнє оптимістично.

На радянську делегацію чекає наполеглива й нелегка боротьба. Робота буде воістину до сьомого поту. Як розвиватимуться події, ми побачимо в найближчі дні, коли Михайло Сергійович Горбачов і члени радянської делегації ступлять на американську землю. А поки що побажаймо їм успіху у їх нелегкій, але такій потрібній для справи миру місії.

Вів інтерв'ю
М. ЩЕРБАНЬ.

Перебудова: кооперативи чи колективи?

У кожної людини свій соціальний досвід, свій рівень знань, освіченості, свої особливості сприйняття того, що відбувається. Звідси величезний діапазон думок, переконань, оцінок, які, природно, вимагають уважного врахування, порівняння. Ми за різноманітність громадської думки, багатство духовного життя. Нам не треба боятися відкрито ставити і розв'язувати важкі проблеми суспільного розвитку, критикувати і спорити. В таких умовах якраз і народжується істина, формуються правильні рішення. Соціалістична демократія повинна цілком служити соціалізму, інтересам людей праці.

(Із доповіді М. С. Горбачова на урочистому засіданні у Кремлівському Палаці з'їздів 2 листопада цього року).

Сьогодні знову на повний голос заговорили про кооператив. І не лише економісти. Адже до цього поняття, що пережило чимало бурхливих полемік навколо себе і ввійшло в себе складні й суперечливі оцінки можливостей соціалістичної економіки, зараз сфокусовано увагу багатьох спеціалістів-суспільствознавців, які намагаються осмислити перші паростки перебудови економічного механізму країни.

Кооператив буквально в нас перед очима починає набирати нових, філософсько-соціальних фарб, за якими, як і раніше, приховуються дуже не прості стосунки між людьми в процесі суспільного виробництва.

Стаття доктора філософських наук А. Ціпка «Роздуми про причини історичної стійкості кооперативу» (журнал «ЕКО» № 9, 1987) викликає чимало запитань, на які не одразу й знайдеш правильну відповідь.

Працівник ОДУ В. Тепляков не в усьому згоден з автором згаданої статті. Запрошуємо читачів «ЗНК» до розмови, яку ми починаємо з публікації думки В. Теплякова з приводу точки зору А. Ціпка.

Чудовою особливістю перебудови, що почалася в нашій країні, є зростання справжньої колективності. Справжньої, бо позаду більш як шість десятиріч сталінських і подальших «дещо спрощених» уявлень та відповідних до них побудов, організацій і реорганізацій об'єктивно найскладнішої форми поєднання особистого й державного інтересів. Тимчасом, потенціальні можливості колективності як вихідних відносин соціалізму — «мов айсберг в океані», тобто все ще не розкриті в своєму повному обсягу.

Тільки після історичного XXVII з'їзду КПРС колективність починає активно витіснявати власність, точніше, анахронізм двох її соціалістичних форм як об'єкта, гідного основної суспільної уваги. І байдуже, якщо при цьому термін «колективність» асоціюється у деяких радянських суспільствознавців з терміном «кооператив». Якщо замінити останній термін першим і опустити в нарис «Роздуми про причини іс-

торичної стійкості кооперативу» деякі неминучі після такого тривалого періоду «абсолютного благополуччя» не дуже переконливі сентеції, то цей нарис доктора філософських наук А. С. Ціпка знову апелює до благородства, некорисливості і потреби в об'єктивній істині, які сьогодні, як і на початку 20-х років, протистоять приватновласницьким, дрібнобуржуазним забобонам і неучтливості: «В сучасних умовах стосовно колективності багато схожого зі сподіванням початку двадцятих» («ЕКО», 1987, № 9, с. 5).

Так, ми цілком можемо сьогодні посилатись на В. І. Леніна, який твердив, що «лад цивілізованих кооперативів при суспільній власності на засоби виробництва, при класовій перемозі пролетаріату над буржуазією — це є лад соціалізму». Так, ефективний механізм поєднання особистого й державного інтересів, як і шлях до самого себе в чомусь іншому, проходять через розвиток справжньої колективності,

яку можна погодитись визначити і як цивілізовану кооперативу, що діє в рамках єдиної форми власності. Лихо не в тому що ми часом неоднаково говоримо, а в тому, що неоднаково діємо. Лихо, отже, в тім, що після В. І. Леніна і В. Сталіна перестав «радитися з Марксом» так само ретельно, як це робив перший генсек партії, а коли так (а це саме так), то вихідна відносина соціалізму мусила протягом багатьох десятиліть «кульгати і навіть спотикатися», спираючись лише на власні помилки практики і не маючи підтримки наукової теорії.

Тимчасом, кожній неупередженій людині повинно бути ясно, що для зміцнення колективності й соціалізму потрібен не компроміс між «індивідуальною корисливістю і суспільною користю», а такий соціально-економічний статус (Закон про підприємство) для трудового колективу як первинної державної спільності людей Праці, який спирається на одну власність і на дві грані своєї власної живої праці, тобто на Велике Відкриття Маркса.

Визначення цього статусу — справа, ясна річ, надзвичайно складна, про що й свідчить тривала відсутність задовільної редакції закону про трудовий колектив. Тут треба брати до уваги як фур'єристські моделі кооперативного соціалізму (до яких, до речі, Маркс і Енгельс ставилися цілком прихильно), так і, переважно, основні, тобто нетоварні взаємини самих творців теорії наукового соціалізму. Треба знати й про те, що В. І. Ленін після 1921 року почав поступово відходити від первинних уявлень про колективність як однієї великої національної фабрики і шукав інших її форм. Можна не сумніватися в тому, що якщо він залишився основним політичним лідером до 1934 року, тобто до XVII з'їзду ВКП(б), то нам сьогодні, можливо, не довелось б починати перебудову, бо колективність, що використовує ініціативу, яка йде по вертикалі знизу, і єдину власність по горизонталі між різними трудовими колективами, давно б уже стала об'єктивною реальністю. Тут слід віддати належне і тому, що навіть у час сталінського «твердого курсу єдиного всенародного синдикату», в якому товарно-грошові відносини багато в чому виконували тільки допоміжно-облікові функції, колективність розвивалася все ж таки не назад, а до більш гармонічного свого стану. Отже, причини історичної стійкості кооперативу, що про них так багато думають

сьогодні суспільствознавці, треба шукати в одвічному прагненні людей Праці до колективності, яка, як найскладніша об'єктивна реальність, не вкладається в наше уявлення про неї, а тому мусила розвиватися не за найліпшими своїми формами. Здається, саме через це «ми змушені сьогодні доробляти недороблене, добиватися більш послідовного втілення в життя ленінського кооперативного плану» (А. Ціпка).

Так все ж сьогодні ніяк не вісімдесятих, а не початок двадцятих років, і колективність у своєму розвитку знову пішла вперед. Щоб знову не відстати від неї, нам, певна річ, треба виходити поза рамки ленінських уявлень про причини збереження кооперативу в соціалістичному суспільстві. І ми виходимо поза ці рамки, але при цьому одразу ж з'ясовується: наприкінці вісімдесятих, як і на початку двадцятих, радянське суспільствознавство у своїх поглядах, як і колись, додержується двох напрямків, один з яких товарний, а другий, навпаки, антитоварний.

В чому ж причина такого тривалого протиріччя поглядів? І які погляди в антитоварників, оскільки товарники перебивають на правлячих позиціях, і їхні погляди відомі всім досить добре?

Питання ці нелегкі, можна сказати, фундаментальні. Та відповіді на них мабуть-таки знайти можна, якщо порівняти погляди «ворогуючих сторін» на колективність (кооперативу) як на вихідну відносину соціалізму. Виявляється, наприклад, що коли товарники пов'язують розвиток колективності з оптимальним соціально-економічним статусом лиш на словах, тобто замовчують анахронізм двох форм «соціалістичної» власності, то антитоварники, навпаки, рішуче наполягають на ліквідації цього анахронізму. Оскільки ж така вимога має політичний характер, то правлячі товарники звинувачують своїх опонентів у політичній демагогії й закидають їм безвідповідальне «забигання вперед». Антитоварники відповідають на ці випадки тим, що вказують: практика й ідеологія «державного регулювання суспільного життя» довго додержувались антитоварного напрямку лиш формально, завдяки чому й прищепили «деяким» відпоздалішим керівникам-товарникам нестачу тих високих, гуманних характеристик, яких часви-

магає сьогодні. Антитоварники наполягають на впровадженні таких виробничих відносин між трудовими колективами — незалежно від їх конкретної сфери діяльності, за яких вартість була б не мертвим золотом і таким собі «троянським конем», що перейшов нам у «спадок» від минулого, а живим робочим часом, об'єктивно двоїстою властивістю якого досить докладно описав іще Маркс, але для товарників вони все ще лишаються «недоступною для пізнання річчю в собі». Проте, в головному, зокрема, в питанні про стимули до праці між товарниками й антитоварниками останнім часом накреслилося помітне зближення, тому сьогодні можна вірити і тим, і тим, коли вони кажуть: «Можна вірити організаторам сучасних кооперативів, коли вони кажуть, що їх більше вабить у цій новій справі можливість відчувати себе самостійними у праці, виявити ініціативу, показати майстерність, аніж високі заробітки.» («ЕКО», с. 11).

Історичне піднесення колективності до рангу вихідної відносини соціалізму, виявилось надзвичайно складною справою. Справді, ще зовсім недавно близько десятка «наукових» положень претендувало на роль основного об'єкта політекономії соціалізму, проте на сьогодні їх залишилося тільки два, оскільки сучасна планомірність явно «не витримує натиску перебудови». Вибирати, таким чином, лишається між власністю і колективністю. Цей вибір настільки серйозна річ, що його остаточно не зробила ні практика соціалістичного будівництва в соціалістичних країнах з добрим стартовими умовами, ні думка радянських спеціалістів з історичного матеріалізму і наукового комунізму. Як практика, так і теорія, коли мова заходила про вихідну відносину соціалізму, схилилися швидше до власності, ніж до колективності. Це й наведено автором «Роздумів про причини історичної стійкості кооперативу» на невеселій висновок: «Росії бракувало (Закінчення на 4-й стор.).»

Перебудова: кооперативи чи колективи?

(Закінчення.
Початок на 3-ій стор.)

культури й цивілізованості, а через це частенько й елементарного здорового глузду в розв'язанні господарських проблем, вона не використала всіх можливостей кооперації» («ЭКО», с. 13).

Для такого висновку є, звичайно, багато причин, і в їх ряду фактична ізоляція ленінської когорти революціонерів після XVII з'їзду ВКП(б) має найбільшу вагу. Глибинної самореалізації колективності і такого соціально-економічного його статусу, який би відбивав у собі єдність багатоманітності, не сталося. Зате сталися колгоспи і дві форми соціалістичної власності, з допомогою яких «надреволуціонери» на чолі з І. В. Сталіним вели й довели справу до цілковитої невизначеності: «Тут існують якісь глибинні, делікатні закономірності праці, відтворення суспільного життя в цілому, про які ми й сьогодні знаємо дуже мало. Їх було важко побачити на початкових етапах соціалістичного будівництва, коли політичні проблеми заступали питання про інші і насамперед соціально-психологічні умови повнокровного суспільного життя. Але тепер досвід соціалістичного будівництва дає нам змогу скласти більш повне уявлення про діалектику переходу до соціалізму» («ЭКО», с. 14).

Критика радянських антитоварників, які в свою «зоряну годину» почали придивлятися не до праць класиків марксизму-ленінізму, а «підганяти мрію», виявляючи при цьому і волюнтаризм, і догматизм, має в автора «Роздумів...» гіркий, але по-справедливому законний характер: «У країнах з високою культурою виробництва, де поширена звичка до конкретного мислення, де люди звикли рахувати, різні філософські фантазії натрапляють зазвичай на сильний опір. У таких країнах велика потреба перевірити теорію практичною, саме перевіряти, а не приспорожено впроваджувати, більше недовір'я до спроб судити про майбутнє поза сучасністю. В Росії ж, навпаки, серед інтелігенції не було достатнього інтересу до конкретного, організаційного боку справи, до потреб праці, життя. У усіх цих випадках перемагала звичка до однобічних, вваплених, «сміливих» рішень, не ставало терпіння, а може, й уміння чи бажання думати. Як може людина, яка знає хоч би ази науки про суспільство, повірити, що це можливо — за три роки провести революцію землеробської праці, яка складалася протягом тисячоліть, або «проскочити» соціалістичну фазу розвитку за три десятиліття років! Дорого коштувала нам пристрасть «підганяти мрію», доводиться тепер, озирнувшись на втрати, багато що вивчати знову, опановувати раціональний досвід інших країн» («ЭКО», с. 15).

Це вірно, що в різних країнах Європи складалася негативне ставлення людей Праці до антитоварних спроб «підганяти мрію». Вірно, разом з цим, і те, що в них зростає справжньої колективності заважала й товарність з її відірваними від життя дрібнобуржуазними концепціями майбутнього чуда. Ф. Штаудінгер, до якого уважно «приглядався» В. І. Ленін в останніх своїх роботах, мав, звичайно, рацію, коли критикував дрібнобуржуазний спосіб мислення за його нездатність зіпертися на конкретне знання умов виробництва. І ось тепер, коли Маркс порвав з таким способом мислення, і, переставши судити про речі «згори вниз», створив «Капітал», що ж роблять «теоретики» на XVII з'їзді ВКП(б),

тобто після того, як селяни ввійшли до колективних господарств? Беруться до опанування теорії, що дає реальну допомогу в налагодженні економічної солідарності і соціальної колективності між людьми Праці, незалежно від її конкретної виробничої сфери? Аж ніяк! Вони заявляють, що, по-перше, «за книжкою соціалізму не збудуєш», по-друге, все повинне підпорядковуватися лиш антитоварним, державним інтересам, а, по-третє, не варто «церемонитися» з тими, хто думає інакше. А коли так ((а це так!), то безперечно має сьогодні рацію І. Н. Буздалов, який, описуючи різні форми кооперації, закликає до ліквідації двох форм колективної власності, яких не було в працях Маркса й Енгельса, але які з'явилися в рішеннях з'їзду.

Надзвичайно важка соціально-економічна криза 1920—1922 років навіла В. І. Ленін на думку про те, що вихідну відносину соціалізму слід шукати у відповідях не на абстрактні запитання «бути чи не бути рівності?», «бути чи не бути комунізму?», а у відповідях на конкретне запитання «бути чи не бути робітничові?». Та як тільки небезпека голоду минула, деякі соратники В. І. Леніна забули про цю його вказівку і знову звернулися до власності, як до вихідної відносини соціалізму. А тимчасом, до кризи в березні 1919 року, і сам Ленін говорив дещо інше. Зокрема, він з притаємною йому пристрасністю захищав закон, згідно з яким «ніхто з робітників і службовців не має права заводити у господарствах власну худобу, птицю і городи». «Для чого ця стаття ввійшла в закон? — питає Ленін і відповідає: «Щоб створювати спільну працю в спільному господарстві. А якщо знову заводити окремі городи, окрему худобу, птицю і т. д., то мабуть усе повернеться до дрібного господарства, як було досі. В такому разі, чи варто город городити? Чи варто влаштувати радянське господарство?»

Отже, на самому початку соціалістичної революції у визначенні соціалістичної вихідної відносини не міг остаточно зорієнтуватися й В. І. Ленін. А тимчасом, виявляється, мало вийти на колективність, як на основний об'єкт аналізу політичної економії, — важливо ще знайти її «золоту середину», не впадаючи у крайності так званого «людського фактора» і «тотальної державної монополії». В часи панування останньої з'ясувалося, що «з центру важко взяти до уваги специфіку повсякденних потреб населення окремих регіонів, областей». В рамках «твердої», спущеної згори і задалегідь складеної програми виробництва (план за своєю природою завжди обтяжений минулим) неможливо відреагувати на зміни кон'юнктури ринку, врахувати динаміку потреб. Ще складніше в рамках такої державної програми виробництва, розрахованої на кілька років, а часом і на десятиріччя, реагувати на науково-технічний прогрес, використовувати його досягнення у виробництві» («ЭКО», с. 23).

Але природа соціалістичної колективності допускає, на щастя, не один, а багато центрів, які можуть і не бути центрами товарно-грошового або відомчого роз'єднання колективів. Перебудова, хоч і стихійно, але разом з тим і закономірно веде справу саме до своєрідних центрів колективності.

Е. ТЕПЛЯКОВ,
працівник університету.

(Далі буде).

Феномен пианиста Лукашова

Ви пробовали розказати о балетном пируэте? Ритм, ритм, движение, поворот, прыжок... Чувь, ерунда. Но есть словесное воплощение, есть: «Над рампою прима

взлетает легко,
и что-то вибрирует в зале».

Зал — зеркало. То, что не поддается словесному воплощению, отражается в этом зеркале, в людях. Это — видение Арсения Тарковского, Тарковского — отца.

Вибрация, почти скрипичная: Холодная, едкая, пронзительная, как сострадание. Холодная, как друза горного хрүстала. Такая же отточенная, многогранная, безжалостная в своей пронзительности.

Ви пробовали розказати о хрустале, о самоцвете, о минерале? Тот же ритм, та же невесомость, та же пронзительность, та же безжалостность. Высокая, обоюдоострая, опаляющая красота.

У Жени (Евгения Отаровича) Лукашова — тысячи таких обжигающих красотой гаммают. Почему минералы, Женя? Вы же профессиональный музыкант. Что вам в них, в камешках этих? Я писал о коллекционерах, много. Видел самые немислимые коллекции, пуговиц, скажем. Видел зоопарки стеклянных зверей, флотилии тонкостенных ракушек, золотистые гроздьи подсвечников, многоцветные этикетки, марок, календариков, открыток... А минералогических собраний — хоть пруд пруди. Но это не такое. Потому что хозяин — не такой. Меня всегда интересует личность собирателя, мотивация его деятельности. Коллекция сама по себе без'языка, безголоса. Ушел владелец — распалась та мозаика, которую он складывал годами:

«И если в ледяных алмазах таится вечности мороз, здесь — трепетание стрекоз, быстроживущих, синеглазых». Евгений Отарович немногословен. И даже удивлен. Самоцветы? Почему они? Все просто. Красота понятна всем. И взрослым, и детям. Вот и все

КОГО ПОКЛИЧЕ ПАРНАС?

Наш університет знову стає центром уваги: в його стінах проводиться міський поетичний конкурс.

Ініціатором конкурсу стали студенти філологічного факультету, його ідею подав студент II курсу Борис Зубер. Проходитиме конкурс трьома етапами: попередній, напівфінальний і фінальний. На перший треба подати 10 віршів, надрукованих у трьох примір-

К ЧИТАТЕЛЯМ «ЗНК»

2 декабря под председательством профессора Л. А. Ануфриева состоялось заседание редакционной коллегии по написанию истории Одесского государственного университета. Был обсужден план-проспект истории, уточнены его содержание и направленность, сроки представления рукописей.

Редакционная коллегия обращается к читателям «ЗНК» с просьбой принять активное участие в сборе материалов и подготовке рукописей. Надеемся, что ветераны университета охотно откликнутся на нашу просьбу и представят личные воспоминания, различные документы, фотографии, книги и т. д. Сохранность и возврат документов и материалов редакция гарантирует.

Материалы сдавать в редакцию «ЗНК».

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ.

хитрости. Самоцветы — сопричастность к прекрасному. Без всяких объяснений, толкований. То, что очищает, облагораживает. Также, как музыка, как искусство вообще. Возьмите пейзажные камни: чем не отменная живопись?

А еще коллекция — общенная с людьми. Может быть, это как раз самое главное. Каждый экспонат, конечно, по своему красив, эстетичен. И еще — он напоминает о людях, о встречах, о тех местах, в которых «произрастал». А встреч не счастье. Исхожена и изъезжена вся страна: Урал, Ямал, Хабаровский край, Армения, Грузия, Казахстан. Да что там, назовите любой регион — не ошибетесь. С геологами, оленеводами, чабанами, полярными летчиками, спелеологами, водолазами. А разве забудутся знакомства с Юрием Гагариным, Тихоном Хренниковым, Евгением Светлановым, Робертом Рождественским, Павлом Вирским? С теми самоутверженными людьми, что оплодировали тебе в Чернобыле?

Язык самоцветов, как и музыкальный язык, универсален. Это — воплощенное в камне эсперанто.

«Я видел агаты Евгения Лукашова. Сейчас они выставлены в минералогическом музее Одесского университета. Их много, более двух сотен. И все они разные, как люди, о которых напоминают. Это — коллекция в коллекции. Потом агаты Лукашова уйдут из ОГУ бродить по миру, навстречу другим людям. Но здесь, в музее, навсегда останутся подаренные им аметисты, халцедоны, гранаты... Такое уж правило у пианиста Лукашова: коллекция растворяется, раздается, «обжигает» все новых и новых очевидцев.

Читал книгу отзывов: последняя выставка Евгения Отаровича состоялась в Доме ученых. Лукашов просил не цитировать эти записи, изо-

билиющие восхищенными восклицаниями. И все же строка о том, что «природа» отвечает взаимностью, когда любишь ее по-настоящему, не может быть не упомянута.

Как мы недоверчивы, с каким трудом верим в человека, его бескорыстие, искренность, многогранность. Ну уж так хорошо: и профессионал классный, и человек замечательный, и... А я знаю, что работу пианиста Лукашова называют гражданским подвигом. 70-летию Октябрьской революции им посвящено 70 творческих встреч, 70 концертов в Фонд мира. Представляете себе: если давать концерты ежедневно, получится более двух месяцев даровой работы!

...Пианист Лукашов живет в старом районе города, на улице Ясной, называет этот район «островком старой Одессы». Его соседи — катаевский Гаврик — старик Запорожченко, люди, хранящие воспоминания о молодых Катаеве, Багрицком, Олеше.

— Что вам сыграть? Что вы любите слушать?

Лукашов серьезен и прост. Мы говорим, но обо всем ли расскажешь в два часа. А музыка для пианиста — и самовыражение, и самоутверждение.

Я прошу сыграть Шопена, и Лукашов не отказывает. Его легкие, красивые руки снуют по челноку рояля, пригоршнями рассыпая вибрирующие самоцветы звуков. Блестящих, невесомых, то холодных, то теплых, болезненно пронзительных, невыразимых, как пируэты.

И музыка выпархивает за окно, струится по старым черепичным крышам, скатывается по восточным трубам в десницы наполненного опавшими листьями переулка. И всегда присутствует здесь. В его стенах, древесных кронах, в его камнях, в вибрирующем приморском воздухе. Незримая и вечная, как доброта.

О. ГУБАРЬ.

входят компетентні люди: письменники, поети, критики, журналісти, а на фінальному етапі підключиться й телебачення. Передбачено також видання колективної збірки поезій.

Напівфінальні вечори відбудуться 19, 20 грудня по 16 учасників у кожному. У фінал має вийти 16 чоловік, визначених за сумою балів журі і глядачів. Фінальний вечір відбудеться 26 грудня в актовому залі Пролетарському бульварі,

ОРГКОМІТЕТ КОНКУРСУ.

ПИШИТЬ НАМ:

270000, Одеса-Центр, вул. Петра Великого, 2, держуніверситет, редакція газети «За наукові кадри».

ЗАХОДЬТЕ: Одеса, вул. Радянської Армії, 24, 1-й поверх, кімната 9.

ДЗВОНІТЬ:

тел. 23-84-13

Редактор М. ЩЕРВАНЬ.